

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-10>

УДК 336.5

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF MANAGEMENT OF INVESTMENT ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

Крижанівська Марія Сергіївна

студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0569-9792>

Степанова Алла Адамівна

кандидат економічних наук, доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1711-7948>

Kryzhanivska Mariia, Stepanova Alla

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Стаття присвячена дослідженню теоретичних основ управління інвестиційною діяльністю підприємства. Оскільки в сучасних умовах спостерігається підвищення рівня конкуренції як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках, саме інвестиції стають важливою умовою економічного зростання підприємства. Проаналізовано основні підходи до визначення сутності інвестицій та інвестиційної діяльності підприємства. За допомогою використання інвестицій підприємства отримують можливість здобути лідерські позиції на ринку. Проте досягнення цієї мети можливе тільки за умови формування чіткої, досконалої та адаптивної системи управління інвестиційним розвитком. Наведено класифікацію інвестицій за їх основними ознаками. Розглянуто основні етапи проведення аналізу інвестиційної діяльності, а також визначено внутрішні та зовнішні джерела інвестиційних ресурсів.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, класифікація, джерела фінансування, інвестиційне забезпечення.

The article is devoted to the study of the theoretical foundations of investment management of the enterprise. As in modern conditions there is an increase in competition in both domestic and international markets, it is investment that becomes an important condition for economic growth of the enterprise. The main approaches to determining the nature of investment and investment activities of the enterprise are analyzed. Through the use of investment companies gain the opportunity to gain leadership in the market. However, achieving this goal is possible only if a clear, perfect and adaptive investment development management system is formed. The classification of investments according to their main features is given: by subjects of investment, by objects of investment, by direction of investment, by degree of risk. It is determined that the main purpose of investment activity of the enterprise is to use the most effective directions of investment strategy implementation at certain stages of the life cycle and formation of perspective organizational structure and investment culture. The main stages of the analysis of investment activity are considered: setting goals and objectives of investment activities, development of a system of indicators, collection of input information and its analysis, assessment of the impact of factors on changes in investment activities, search for unused reserves to improve its efficiency, preparation of conclusions and recommendations. As well as internal and external sources of investment resources are identified. Domestic investment resources are the part of the company's capital that is in its own funds and can be used to finance investment activities. The most important of the company's internal investment resources is its profit, including its share remaining after payment of all taxes and other payments – net income External investment resources – is part of the company's capital, which it attracts from external sources to finance its own investment activities. Among the external sources of financing of investment support of the enterprise the most common are long-term bank loans, and among them – investment loans – debt relations between enterprises and banking institutions, on the principles of return, maturity, payment, security, intended use.

Keywords: investments, investment activity, classification, sources of financing, investment provision.

Постановка проблеми. Сьогодні для створення нових та підвищення наявних конкурентних переваг суб'єкти господарської діяльності мають орієнтуватися на інвестиційний вектор розвитку. В умовах, які постійно ускладнюються, успішна діяльність кожного підприємства практично неможлива без активної інвестиційної діяльності. Отримані інвестиції позитивно впливають на розвиток підприємства і дають йому можливість вирішувати завдання з розширення власної господарської діяльності шляхом зростання його фінансових та матеріальних ресурсів. Тобто інвестиційна діяльність дає можливість підприємству посилити власну конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Адже інвестиції в сучасних динамічних економічних умовах є однією з ключових умов економічного зростання підприємства, враховуючи підвищення конкурентного тиску та швидкість технологічних змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей управління інвестиційною діяльністю підприємства присвячені праці таких вчених: С. Брю, Л. Гітман, М. Джонка, Б. Карлоф, К. Макконелл, А. М. Мороз, Д. Норткотт, В. С. Пономаренко та ін. Значний внесок в економічну теорію з питань управління інвестиційною діяльністю підприємств зробили такі науковці, як-от Н. В. Бульбах, Т. Лейберт, І. Г. Рурка, А. В. Череп, М. Чорна та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не дивлячись на значну кількість досліджень у межах означеної проблеми, сьогодні потребують уточнення питання удосконалення теоретичних основ механізму управління інвестиційною діяльністю.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є теоретичне обґрунтування концептуальних засад управління інвестиційною діяльністю підприємства. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: визначити теоретичні основи інвестицій, інвестиційної діяльності та управління інвестиційною діяльністю; здійснити класифікацію інвестицій; проаналізувати основні джерела фінансування інвестиційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Українські підприємства нині працюють в умовах, які характеризуються високим рівнем невизначеності та ризику, тому обґрунтований вибір суб'єктом господарської діяльності об'єкта інвестиційної діяльності має важливе значення. Складний характер розвитку інвес-

тиційної діяльності українських підприємств формує потребу щодо залучення інвестицій, які дозволяють їм отримати додаткові переваги перед підприємствами-конкурентами, наприклад такі як підтримання платіжного балансу, впровадження інноваційних технологій, можливість переходу від ресурсної економіки до інноваційної, підвищення експортного потенціалу та проведення імпортозаміщення, досягнення позитивного соціально-економічного ефекту. Отримання необхідних інвестиційних ресурсів та їх ефективний розподіл і використання позитивно вплине на розвиток українських підприємств.

Сьогодні існують різні визначення поняття «інвестиції», які відображають множинність підходів до розуміння економічної сутності інвестицій. Термін «інвестиції» походить від латинського «investire», що означає «облачати», «вкладати», англійське «investments» означає «капітальні вкладення».

У табл. 1 представлені підходи до визначення сутності інвестицій.

Як бачимо, багато вітчизняних та зарубіжних науковців часто ототожнюють термін «інвестиції» із довгостроковим вкладенням капіталу. Поняття «інвестиції» у західній економічній літературі, як правило, трактується досить вузько та суперечливо.

Натомість під інвестиційною діяльністю розуміють сукупність практичних дій суб'єктів господарської діяльності, держави та фізичних осіб стосовно реалізації інвестицій [15, с. 49]. Відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, поняття «інвестиційна діяльність» визначається ширше, а саме як діяльність, пов'язана з придбанням і реалізацією необоротних активів, а також зі здійсненням фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів.

Н. Бульбах пропонує розглядати інвестиційну діяльність як процес взаємодії тих, хто пропонує гроші (хто має тимчасово вільні гроші), із тими, хто пред'являє попит (хто має потребу), у рамках якого і приймаються інвестиційні рішення. Обидві сторони трапляються або безпосередньо, або на фондових чи фінансових ринках [3, с. 42].

У табл. 2 наведені підходи до визначення поняття інвестиційної діяльності.

Таким чином, інвестиційну діяльність підприємства можна представити наступним чином:

– у широкому розумінні – це діяльність, пов'язана із вкладенням коштів в об'єкти інвестування задля отримання позитивних результатів (доходу чи певного ефекту);

Таблиця 1

Зміст визначення економічної сутності інвестицій

Автор	Визначення
А. М. Мороз [2]	сукупність витрат, які реалізуються у формі довгострокових вкладень капіталу в різні галузі економіки задля отримання підприємницького доходу, прибутку, відсотка
В. С. Пономаренко [13]	довгострокові вкладення капіталу (грошей) у підприємницьку діяльність задля отримання певного доходу (прибутку)
Д. Норткотт [12]	довгострокове вкладення капіталу в якесь діло, підприємство
Б. Карлоф [7]	реалізація будь-яких економічних проектів сьогодні з метою одержати доходи в майбутньому
К. Макконелл, С. Брю [10]	витрати на виробництво та нагромадження засобів виробництва та збільшення матеріальних запасів
Л. Гітман, М. Джонка [5]	спосіб розміщення капіталу, який повинен забезпечити його заощадження чи зростання

Таблиця 2

Підходи до визначення економічної сутності інвестиційної діяльності

Автор	Визначення
Н. Бульбах [3]	процес взаємодії тих, хто пропонує гроші (хто має тимчасово вільні гроші), із тими, хто пред'являє попит (хто має потребу), у рамках якого приймаються інвестиційні рішення. Обидві сторони зустрічаються безпосередньо, або на фондових та фінансових ринках
А. В. Череп, І. Г. Рурка [15]	складова міжнародного руху капіталу, яка здатна забезпечити міграцію капіталу з однієї країни в іншу, а також прискорювати цю міграцію в одних сферах світової економіки і уповільнювати в інших
М. Чорна [16]	процес, який має певну логіку розвитку відповідно до властивих йому закономірностей, і відіграє важливу роль у розвитку підприємства, починаючи з визначення інвестиційної політики і інвестиційної стратегії, які підприємство формує самостійно, виходячи з цілей свого стратегічного розвитку
Т. Лейберт [9]	систематизована сукупність принципів та правил, які визначають форму і зміст економічних відносин в процесі інвестування з метою забезпечення існування об'єкта в майбутньому

– у вузькому розумінні – це процес перетворення інвестиційних ресурсів на вкладення;

– в цілому – це сукупність процесу вкладення інвестиційних ресурсів і процесу отримання позитивних результатів у перспективі.

Під час управління інвестиційною діяльністю підприємства важливого значення набуває класифікація інвестицій, яка дає можливість цілеспрямовано впливати на об'єкт управління та здійснювати оптимальний вибір управлінських інструментів відповідно до виділених у ньому ознак. Поділ інвестицій на окремі класифікаційні групи дає змогу управлінцям наперед визначити приблизний обсяг передінвестиційних досліджень і правильно сформулювати цільові настанови, необхідні для ранжування численних альтернативних проектів за ступенем їхньої значущості в процесі складання інвестиційного бюджету на середньострокову та довгострокову перспективу.

Доцільно виділити такі основні ознаки інвестицій (табл. 3).

Важливою класифікаційною ознакою є ступінь ризику інвестування [2, с. 98]. Тут виділяють агресивні, помірні та консервативні ризики. Інвестиційна діяльність може здійснюватися за рахунок: власних фінансових ресурсів інвестора, інакше – реінвестування (прибуток, грошові надходження і заощадження громадян, юридичних осіб тощо); позикових фінансових коштів інвестора (облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити); залучених фінансових коштів інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб), бюджетних інвестиційних асигнувань, безоплатних і благодійних внесків.

Основною метою інвестиційної діяльності підприємства є використання найбільш ефективних напрямів реалізації інвестиційної стратегії на окремих стадіях життєвого циклу та формування перспективної організаційної структури та інвестиційної культури. Метою інвестиційної діяльності підприємства, крім

Таблиця 3

Класифікація інвестицій за основними їх ознаками [11, с. 84]

№	Ознака	Класифікація
1	за суб'єктами вкладення	інвестиції, що здійснюються фізичними, юридичними особами, інвестиції, що здійснюються вітчизняними та закордонним інвесторами, змішані інвестиції
2	за об'єктами вкладення	інвестиції в капітальне будівництво, інвестиції у капітальний ремонт, інвестиції на реконструкцію і модернізацію
3	за спрямованістю інвестування	початкові інвестиції, екстенсивні інвестиції, інтенсивні інвестиції, реінвестування, бруто-інвестиції
4	за ступенем ризику	агресивні, помірні, консервативні

економічного, може бути отримання соціального, екологічного, інших ефектів залежно від того, що є об'єктом інвестування, які ресурси виступають в ролі інвестицій. В успішності реалізації мети інвестиційної діяльності важливе місце посідає її аналіз, за допомогою якого виробляється стратегія і тактика розвитку інвестиційної діяльності підприємства, обґрунтовуються плани та основні управлінські рішення, виявляються резерви підвищення ефективності інвестицій, проводиться контроль за їх виконанням, оцінюються результати інвестиційних проектів.

Під час організації управління інвестиційною діяльністю потрібно звернути увагу на те, що інвестиційна діяльність є економічною категорією та відображає реалізацію найбільш ефективних форм вкладення капіталу. Інвестиційна діяльність направлена на збільшення економічного потенціалу підприємства та є ключовою формою реалізації його економічних інтересів. Дивлячись на це можна визначити її особливості:

- є формою реалізації економічної стратегії підприємства та направлена на забезпечення зростання і вдосконалення його господарської діяльності;

- обсяги інвестиційної діяльності підприємства в основному визначають темпи його економічного зростання [1, с. 171].

Аналіз інвестиційної діяльності підприємства передбачає наступні етапи (рис. 1).

Активізація інвестиційної діяльності підприємств в умовах ринкової економіки передусім пов'язана з пошуком джерел та форм інвестування, які повинні забезпечити баланс між інноваційними витратами й фінансовими можливостями. Під час фінансування інвестиційного портфелю підприємства важливим

є оптимальне поєднання доступних інвестиційних ресурсів.

На підприємствах можуть використовуватися як внутрішні, так і зовнішні джерела фінансування інвестиційної діяльності.

Внутрішні інвестиційні ресурси – це частина капіталу підприємства, що перебуває у його власних фондах та може бути направлена на фінансування інвестиційної діяльності. До внутрішніх джерел фінансування інвестиційного розвитку підприємства відносять:

- прибуток;
- амортизаційні відрахування;
- частину оборотних активів, що мобілізуються в інвестиції;
- страхові виплати;
- реінвестований прибуток.

Найважливішим із перелічених внутрішніх інвестиційних ресурсів підприємства є його прибуток. Для фінансування інвестиційної діяльності використовується частка прибутку підприємства, що залишилася після сплати ним усіх податків та інших платежів – чистий прибуток.

Зовнішні інвестиційні ресурси – це частина капіталу підприємства, яку воно залуцає із зовнішніх джерел задля фінансування власної інвестиційної діяльності. До основних зовнішніх джерел фінансування інвестиційного розвитку підприємства можна віднести:

- довгострокове банківське кредитування;
- облігаційні займи;
- цільові державні кредити;
- інвестиційні податкові кредити;
- інвестиційний лізинг;
- кошти від продажу цінних паперів;
- інвестиційний селенг;
- внески вітчизняних та зарубіжних інвесторів;

Рис. 1. Етапи проведення аналізу інвестиційної діяльності

Джерело: [8]

– безкоштовне цільове інвестування державних органів і комерційних структур [6, с. 125].

Серед зовнішніх джерел фінансування інвестиційного забезпечення підприємства найбільш поширеними є довгострокові банківські кредити, а серед них – інвестиційні кредити – боргові відносини між підприємством та банківськими установами, за принципами поверненості, строковості, платності, забезпеченості, цільового використання. Варто підкреслити, що у зв'язку з більшою ризи-

кованістю вартість інвестиційних кредитів є більшою в порівнянні з іншими.

Сьогодні у розвинених країнах набуло поширення відносно нове для України боргове джерело фінансування інвестиційних ресурсів, яке використовується при інвестуванні малого і середнього бізнесу, зокрема інвестиційний селенг – форма зобов'язання, при якій власник передає право на користування його майном (як основними засобами, так і цінними паперами і продуктами інтелектуальної власності), отримуючи відповідну за це плату.

Висновки. Таким чином, інвестиційна діяльність є видом господарської діяльності підприємства, пов'язаним із витратами певних ресурсів (землі, грошей, людського капіталу). Підприємство, залучаючи капітал, має більш високий економічний потенціал розвитку, проте через це й більшою мірою піддається ризикам. Тому ключовим завданням системи управління інвестиційною діяль-

ністю є оптимізація структури джерел формування інвестиційних ресурсів. Використання інвестиційних ресурсів, оптимізація їхньої структури є відправною точкою в процесі управління інвестиційною діяльністю підприємства. Здійснюючи інвестиційну діяльність, підприємство не лише залучає інвестиційні ресурси, але й вирішує завдання з їхнього розміщення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент : учебный курс. Изд. 2-е, перераб. и доп. Киев : Эльга; Ника Центр, 2009. 620 с.
2. Банківська енциклопедія / під ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Мороза. Київ : ЕЛЬТОН, 1992. 330 с.
3. Бульбах Н.В. Форми державного регулювання інвестиційної діяльності. *Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво*. 2005. № 1. С. 41–45.
4. Бушовська Л.Б. Управління інвестиційною діяльністю як важливий складник економічної безпеки підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 11. С. 170–176.
5. Гитман Л.Дж., Джонк М.Д. Основы инвестирования / Пер. с англ. Москва : Дело, 1999. 1008 с.
6. Інвестування : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда ; 2-вид., допрац. і доп. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2010. 404 с.
7. Карлоф Б. Деловая стратегия / Пер. с англ. Москва : Экономика, 1991. 238 с.
8. Куцик П.О., Вірт М.Я. Інвестиційне забезпечення розвитку торговельних підприємств України у 2014–2016 роках. *Підприємництво і торгівля*. 2017. Вип. 21. С. 6–11.
9. Лейберт Т.Б. Методология формирования системы инвестиционного обеспечения инновационных процессов на предприятии : автореф. ... д-ра экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством (управление инновациями и инвестиционной деятельностью)». Уфа, 2009. 40 с.
10. Макконелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика. В 2-х т. / пер. с англ. 17-е изд., т. Москва : Республика, 2009. 916 с.
11. Манаснко І.М. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємств електроенергетики : монографія. Київ : НТУУ «КПІ», 2016. 157 с.
12. Норткотт Д. Принятие инвестиционных решений / Пер. с англ. Москва : Банки и биржи, 1997. 219 с.
13. Пономаренко В.С., Піддубна Л.І. Міжнародна конкурентоспроможність підприємства і диверсифікація експорту: науково-методичні аспекти аналізу та оцінки. *Конкурентоспроможність: проблеми науки та практики* : монографія / під. ред. В.С. Пономаренка, М.О. Кизима, О.М. Тищенко. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2009. С. 7–22.
14. Татаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2000. 160 с.
15. Череп А.В., Рурка Г.І. Інвестиційна діяльність в Україні: стан та шляхи її активізації. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво* : науково-виробничий журнал. 2011. № 3. С. 48–52.
16. Чорна М.В., Глухова С.В. Формування ефективної інвестиційної політики підприємства : монографія. Харків : ФОП Шейніна О.В., 2010. 210 с.

REFERENCES:

1. Blank I.A. (2009) Fynansovyi menedzhment : uchebnyi kurs. (2th ed.) [Financial management: a training course]. Kiev: Elga; Nika Centr. (in Russian)
2. Bulbah N.V. (2005) Formy derzhavnoho rehuliuвання investytsiinoi diialnosti [Forms of state regulation of investment activity]. *Derzhava ta regioni. Ser. Ekonomika ta pidpriemnictvo*, 1, 41–45. (in Ukrainian)
3. Bushovska L.B. (2017) Upravlinnia investytsiinoiu diialnistiu yak vazhlyvyi skladnyk ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Investment management as an important component of economic security of the enterprise]. *Ekonomika i suspilstvo*, 11, 170–176. (in Ukrainian)
4. Gitman L.Dzh., Dzhonk M.D. (1999) Osnovy ynvestyrovanyia [Investment basics]. Moscow: Delo. (in Russian)
5. Grinova V.M., Koyuda V.O., Lepejko T.I. et. al. (2010) Investuvannia [Investing]. Kharkiv: VD «INZHEK». (in Ukrainian)
6. Karlof B. (1991) Delovaia stratehiya [Business strategy]. Moscow: Ekonomika. (in Russian)

7. Kucik P.O., Virt M.Ya. (2017) Investytsiine zabezpechennia rozvytku torhovelnykh pidpriemstv Ukrainy u 2014–2016 rokakh [Investment support for the development of trade enterprises of Ukraine in 2014–2016]. *Pidpriyemnistvo i torgivlya*, 21, 6–11. (in Ukrainian)
8. Lejbyert T.B. (2009) Metodolohiya formyrovanyia systemi ynvestytsyonnoho obespechennia ynnovatsyonnykh protsessov na predpriyaty [Methodology of formation of the system of investment support of innovative processes at the enterprise]. Extended abstract of doctor's thesis. Ufa. (in Russian)
9. Makkonell K.R., Bryu S.L. (2009) Ekonomyks: Pryntsyipy, problemy i polityka [Economics: Principles, Problems, and Policies (17th ed.)]. Moscow: Respublika. (in Russian)
10. Manayenko I.M. (2016) Investytsiine zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv elektroenerhetyky [Investment support of innovative development of electric power enterprises]. Kyiv: NTUU «KPI». (in Ukrainian)
11. Moroz A.M. (Ed.) (1992) Bankivska entsyklopediia. [Banking encyclopedia] Kyiv: ELTON. (in Ukrainian)
12. Nortkott D. (1997) Pryniatye ynvestytsyonnykh reshnyi [Making an investment decisions]. Moscow: Banki i birzhi, YuNITI. (in Russian)
13. Ponomarenko V.S., Piddubna L.I. (2009) Mizhnarodna konkurentospromozhnist pidpriemstva i dyversyfikatsiia eksportu: naukovo-metodychni aspekty analizu ta otsinky. Konkurentospromozhnist: problemy nauky ta praktyky [International competitiveness of business and diversification of exports: scientific and methodological aspects of analysis and assessment] / In V.S. Ponomarenko, M.O. Kizima, O.M. Tishenko, (Ed.). Competitiveness: problems of science and practice (pp. 7–22). Kharkiv: VD «INZHEK». (in Ukrainian)
14. Tatarenko N.O., Poruchnik A.M. (2000) Teorii investytsii [Theory of Investments]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
15. Cherep A.V., Rurka G.I. (2011) Investytsiina diialnist v Ukraini: stan ta shliakhy yii aktyvizatsii [Investment activities in Ukraine: the camp and the path of activization]. *Derzhava ta regioni. Seriya: Ekonomika ta pidpriyemnistvo: naukovo-virobnichij zhurnal*, 3, 48–52. (in Ukrainian)
16. Chorna M.V., Gluhova S.V. (2010) Formuvannia efektyvnoi investytsiinoi polityky pidpriemstva [Formation of an effective investment policy of entrepreneurship] monohrafiia. Kharkiv: FOP Shejnina O.V. (in Ukrainian)